

Gospodarski List.

S PODOBAMI.

Glasiló c. kr. kmetijskega društva v Gorici.

Ureduje: vodja E. Kramer

„Gospodarski List“ izhaja kot priloga „Soče“ dvakrat na mesec in sicer vsak drugi petek. Udje c. kr. kmetijskega društva in naročniki „Soče“ dobivajo list brezplačno; drugače pa stane list na leto 1 gold. 20 kr. — Naročnina naj se pošilja c. kr. kmetijskemu društvu, dopisi pa vodstvu deželne kmetijske šole v Gorici. — Rokopisi se ne vračajo.

Štev. 4.

V Gorici, 24. Marca 1887.

Leto VII.

Solski vrt.

Ker se po Primorskem za šolske vrte zelo malo stori, zadenemo gotovo pravo, če podamo tu par dobrih nasvetov, ki jih čitamo v „Učiteljskem Tovarišu“. V tem listu piše nekdo:

Ko sem v jeseni minolega leta videl, koliko veliko jabolk so ljudje iz Kranjske v inostranstvo prodali, in so, kakor se poroča, zanje še čez pol milijona goldinarjev vzprejeli, sem si mislil: Ali niso zraven c. k. kmetijskih družb, g. g. duhovnikov in nekaterih posestnikov tudi učitelji k povzdigi te stroke kmetijstva kolikor toliko z teoretičnim in dejanskim poukom pri mladini, kakor tudi z vne-manjem odrastlih za sadjarstvo, pripomogli. Spominjam se, da so že v moji mladosti nekateri učitelji na svojih in tudi na šolskih vrtih s poukom v sadjarstvu se bavili. Res, da vrta niso bili veliki in zdanjim zahtevam primerni, a poučevalo se je v njih, in nauk o sadjarstvu, ki ga je prejšnji rod vzprejel, širil se je čezdalje in se širi še zdaj. A ker svet v vseh strokah vedno hitreje napredova in so gmotne potrebe čezdalje večje, je pa tudi kaj veselo slišati, da se šolski vrta množijo.

Naj mi bo dovoljeno, da izrazim tû svoje nemerodajne misli o šolskih vrtih in njih zboljšanju, in sicer želim:

1. Da bi bil vsak šolski vrt kolikor možno blizu šole in v ravni legi. Ako je vrt odročen, potratijo učitelj in učenci s hojo tje in nazaj preveč časa, in tudi učitelj vrta pred kako zlobno roko ne more tako lahko varovati, kakor pa, ako je blizu šole.

In ako ni na ravni legi, se po kakem hudourji

s popravljanjem steza in gredic več časa porabi, kakor pa s poučevanjem v sadjereji.

2. Naj bi bilo učitelju postavno dovoljeno, da bi za pouk v sadjarstvu vsaki teden eno uro, spomlad tudi dvé za vsakdnevno kakor tudi za ponovljivo šolo vstrel v razredbo šolskih ur. Kajti po šolskih urah je težko mnogo učencev, posebno takih, ki daleč od šole stanujejo, na šolski vrt dobiti, ker jih stariši, posebno na kmetih, za pašo in domača dela rabijo.

3. Naj bi bilo učitelju dovoljeno, za težka dela, recimo: prekopovanje zemlje, izkopovanje in presa-janje večjih dreves, srenjskega slugo, poljskega ču-vaja ali pa snažitelja cest, ki je že tako od sose-ske plačevan, v pomoč porabiti; kajti učenci za težka dela na vrtu niso dosti močni, za učitelja pa to delo tudi ni kaj primerno.

4. Naj bi dobival učitelj od šolske srenje vsako leto malo vsoto denarja za nakupovanje cepičev do-brega plemena kakor tudi novih žitnih in rastlin-skih semen za poiskušnje na šolskem vrtu, katerih izbira naj bi bila učitelju pripuščena. Učitelj naj bi bil le zavezan, izdajke te vsote pismeno skazati.

5. Da bi pa šolski vrt ne bil samo za učence vzgojevalen, marveč tudi posestnikom v korist in vzpodbudo, naj bi se učitelj obvezal, od šestega leta po prvem vsejanji sadnih pešek, vsako leto vsa dre-vesca, ki so na eni šestini sadnega prostora za pre-sadbo dorastla, krajnemu šolskemu svétu izročiti, da jih ta mej posestnike po primeri njih denarne pri-pomoči k vrtu razdeli, ali pa razprodá, in s tem denarjem stroške za šolski vrt pokrije.

6. Ker vsak učitelj ne more dobiti nagrade za poškodovanje svoje obleke pri delu na šolskem vrtu,

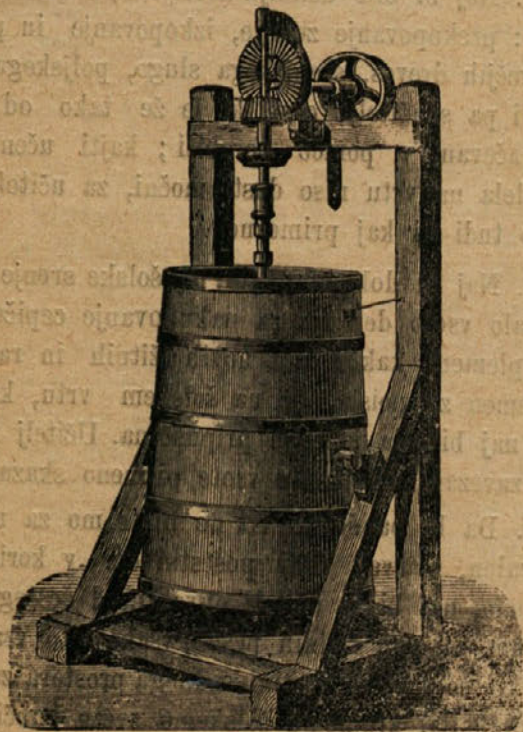

bi bilo primerno, da bi smel eno četrtno vrtá porabiti za poskuse novih sadežev in za domačo prikuho itd. Tù bi mu bila priložnost, da bi tudi učenke učil v pridelovanji vrtnih zelišč in cvetic.

Tako in enako oskrbovan šolski vrt bi ne bil samo vzgojevalen za mladino in lepoto kraja, marveč tudi koristna naprava soseski v prid in vzpodbudo.

Holštajnska pinja.

V teku zadnjih dveh let, ponujajo se gospodarjem po časopisih zelo raznovrstne pinje. O tih pinjah čitamo, da so tako vredene, da je v njih v *pétih minutah sirovo maslo gotovo, pri tem pa potrebujejo prav malo moči, in taka pinja stane le 12 goldinarjev.* Vse je zelo hvalevredno, torej je tudi mnogo gospodarjev, ki so čitali o tih čudovitih pinjah, šlo na limanice. Na naši kmetijski šoli napravili smo z nekaterimi takimi pinjami poskušnje, a rečemo lahko očitno, da vse tiste pinje, naj se hvalijo pod tem ali drugim imenom, nimajo nikake praktične vrednosti. Napake imajo naslednje: Izdelane so zelo površno, če tako pinjo rabimo dvakrat ali trikrat, je že pokvarjena, moči potrebujejo več kot navadna pinja in pri vsem tem drži le pet do deset litrov.

Pod. 2.

Kdor si hoče omisliti kako dobro in vstrajno pinjo, kupi naj si pinjo, ki jo nam kaže podoba 2., katero navadno „holštajnsko“ pinjo imenujemo.

Ta pinja izdelana je iz hrastovega lesa in obdana sè železnimi obroči. Kolesca, s pomočjo katerih se pinja goni, so železna in natančno izdelana.

V stajalu je ta pinja tako vtrjena, da se, kadar je trba, zelo lahko preobrne in tako izprazni vsebine. Vsa druga vredba razvidna je iz pridejene podobe. Holštajnska pinja, ki drži 30 litrov stane 25 gold., večja pa z 56 litri 40, z 75 litri vsebine pa 48 goldinarjev. Pinja z 30 litra vsebine zadostuje za domačo potrebo; cena tudi ni visoka, ker je izdelana lepo in zelo trdno. *)

Veliko tako pinjo posljal je c. kr. kmetijsko društvo v Gorici zatolminski sirarski zadrugi.

E. Kramer.

Mrtud pri prasičih.

Mrtud je zelo navadna bolezen pri prasičih. Napadeni od te bolezni, ne morejo rabiti zadnjih nog, tem več jih vlečejo po tleh ter se gibljejo zgolj z pomočjo sprednjih nog. To je edino znamenje te bolezni. Žival je ter izgleda, kakor bi bila zdrava, kakoršna v istini tudi je kajti mrtud je posledica prenehanja delavnosti živcev, radi česa so napadeni telesni deli neobčutljivi; kot uzrok te bolezni se navaja pričujočnost črvov u ledjicah in istinito izvira v mnogih slučajih ta bolezen od tod. Ali ledjični črv se le poredkoma najde v prasiču, nikoli pa brez nanesenih jajčič. Ta črv (*stephanulus dentatus*) je 1 do 2 palca dolg in ne prav debel. Najrajši se nahaja na jetrah in v masti, vendar so ga našli uže skoraj v vseh telesnih delih. Če ga ni v prasiču, ima bolezen drugi izvor.

Mrtud je živčna bolezen, ki izvira od slabe prebave in pomanjkljive piče. Prepogosto pokladanje kisle piče, kakor tudi pomanjkanje trave, detelje in repe provzročuje to bolezen. Drugi vzrok je tudi prenasitenje, ki nastane ako se prasičem preveč klaje podaje. Celó prav mladi prasiči erkejejo vsled prenasitjenja po prevelikej meri vžitega mleka radi stiskanja, ki ga prenasiteni želodec provzročuje; tudi hrbtenični mozeg je k malu napaden ter se vname koža, ki okrožuje hrbtenico; kakšenkrat se vnamejo tudi mogažni tako, da čestokrat vodena krv vanje sili, kar prouzročuje stiskanje in živec v ledjah se skrči.

Sredstvo proti tej bolezni obstoji v tem, da se odstrani uzrok. Piča se poklada v manjšej meri. — Živali naj se rede v času bolezni z čisto vodo ali prav redko, dobro skuhano hrano namešano z pol žlice žvepleno-kislega železa ali peru — skorje v prahu, katera hrana naj se jim poklada samo enkrat vsaki dan. Naj se tudi skrbi, da želodec in drugi prebavajoči deli mirujejo, koji naj se s pripravnimi sredstvi ojačijo. Rabljiv je tudi plašter iz ženofa ali terpertina postavljen na ledja. K.

*) Take pinje izdeluje zanesljiva tovarna Pfanhauser na Dunaji (Strozsigasse 41).

Naši dopisi.

Štanjel, 15. jan. t. l. — (Vinorejsko društvo.)

Do tje pa, to je, dokler se ne dozida vsaj ena društvena klet, hoče društvo pospeševati prodajo vina posameznih društvenikov na ta način:— Društveniki, ki žele svoje vino prodati, naj pošljejo po 2 steklenici dotičnega vina predsedništvu v Štanjel ali podpredsedništvu v Tomaj. Zajedno naj naznanijo kupno ceno vina. Ena steklenica vina se pošlje vodstvu kmetijske šole v Gorico, kjer se vino preišče in poskusi, potem se v nekaterih domačih in tujih časopisih objavi, kje, koliko in kako vino je na prodaj.

Društvenega vina je letos blizu 7 hl. belega v Štanjelu, in nekako toliko črnega v Tomaji. Lani je društvo svoje vino prodalo za 87 gl. 40 kr. (344 l).

Pri prirejanji belega vina bil je letos v Štanjelu navzoč g. E. Kramer. Ker so se pa v Tomaji godile baje nerednosti pri nakupu grozdja, sklenil je odbor v seji dne 11. jan. (te se je udeležil tudi g. Kramer), da odpošlje g. vodja tjekaj o času trgatve izvedenca, če samemu ne bo mogoče tjekaj priti.

Društvo je poslalo letos dva učenca (Antona Gerbea iz Kobdilja in M. Večerino iz Tomaja) v kmetijsko šolo v Gorico. Društvo si s tem priskrbi dva izvedena delavca, ki bi lahko nadzorovala dela v društvenih kletih in vinogradih. Želeti je pač, da bi sčasom odposlalo društvo kacega mladeniča tudi v višjo vinarsko šolo v Klosterneuburg.

Omeniti mi je še, da je bil v Štanjelu dne 9. okt. potovalni učitelj g. Perhavec; zatrdil nam je, da je tudi v. g. baron Conrad tako vnet za naše društvo, kakor je bil njegov prednik grof Giovanelli. Od vis. c. k. namestništva nadja se odbor toliko podpoše, da si omisli stiskalnico na kljukni drog (Kniehebel - Weinpresse), katero bo potem lahko izposojevalo društvenikom.

Dovolite, g. urednik, še besedo društvenikom: Izvolili ste me v prvem občnem zboru soglasno za društvenega odbornika. Delal sem po moči, ker sem prepričan, da Vam tako osnovano društvo lahko veliko pripomore k blagostanju. Brez gmotnega blagostanja pa ni misliti napredka ne v duševnem, ne v narodnem oziru. Zakon nature je ta, da polen če biti želodec. Revščina dela greh, vzrok je narodne neznačajnosti in pouzročuje npravno demoralizacijo. Uže iz tega uzroka morate skrbeti, da bo Vaše društvo čvrsto napredovalo in da bo donášalo Vam in Vašim naslednikom obilen sad.

J. Klobovs.

POROČILO

c. kr kmetijskega društva v Gorici

o uporabljeni državnih podpor za l 1886.

(Konec.)

DOHODKI.

Razstava kmetijskih strojev.

1. Državna podpora . . . . . f. 300.—

STROŠKI.

1. Iz blagajnice . . . . . f. 300.—

DOHODKI.

1. Za poslovanje . . . . . f. 100.—

STROŠKI.

1. Iz blagajnice . . . . . f. 100.—

DOHODKI.

Peronospora.

1. Državna podpora . . . . . f. 200.—
2. Za prodano pmupo . . . . . " 6.40

STROŠKI.

1. Tajniku plačani potni stroški v Coneljano . . . . . f. 20.—
2. Za Dnevnik mejnarodne razstave škropilnic v Coneljanu . . . . . " 1.—
3. Jedna sesalka "Zabeo" . . . . . " 7.95
4. Jedna sesalka "Venturini" . . . . . " 23.50
5. Voznina in colnina za isto . . . . . " 4.94
6. Jedna sesalka "Garolla" . . . . . " 9.—
7. Jedna sesalka "Brisighelli" . . . . . " 6.40
8. Voznina in colnina za ses. "Zabeo" . . . . . " 2.39
9. Voznina in colnina za ses. "Garolla" . . . . . " 2.53
10. Jedna kupljena sesalka "Ballestrazzi" z drugimi stroški . . . . . " 33.94
11. Tisk . . . . . " 128.80
12. Za prevod Poduka o strupeni rosi . . . . . " 3.—
13. Poštšina za razpošiljatev "Poduka" . . . . . " 9.47
14. Kupljeni bakreni solfat . . . . . " 84
15. Nek drugi prevod . . . . . " 1.99
16. Potni stroški posebne komisije za proučevanje učinkov poskušanih sredstev proti strupeni rosi . . . . . " 41.82
17. Tiskovine, okrožnice itd. . . . . " 30.—
f. 327.57
Ako primerjamo dohodke " 206.40
Ostane primanjkljaja f. 121.17

DOHODKI.

Statistika pridelka

1. Državna podpora . . . . . f. 250.—

STROŠKI.

1. Društvenej blagajnici . . . . . f. 250.—

DOHODKI.

Pridelovanje bek

1. Ostanek v blagajnici od pretečenega leta . . . . . f. 73.74

Rekapitulacija.

I M E	Dohodki		Stroški		S a l d o			
					aktiv		pasiv	
	gld.	n.	gld.	n.	gld.	n.	gld.	n.
Govedo	2149	—	2171	90	—	—	22	90
Sviloreja	600	—	—	—	600	—	—	—
Družbe za izdel. sira	200	—	—	—	200	—	—	—
Vinorejske družbe . .	300	—	300	—	—	—	—	—
Društveni časniki . .	1000	—	1000	—	—	—	—	—
Permanentna razstava	300	—	300	—	—	—	—	—
Regija (stroški za) . .	100	—	100	—	—	—	—	—
Strupena rosa	206	40	327	57	—	—	121	17
Statistika pridelka . .	250	—	250	—	—	—	—	—
Pridelovanje bek . . .	73	74	—	—	73	74	—	—
Skupaj	5179	14	4449	47	873	74	144	07
Čisti ost. v blagajnici	—	—	729	67	—	—	729	67
	5179	14	5179	14	873	74	873	74

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 8. — Kako gnojilno vrednost ima superfosfat in koščeca moka?

Odgovor: Znano je obče, da je fosforova kislina jedna najvažnejših rastlinskih redilnih tvarin, posebno žito, detelja sočivje in tudi trta potrebuje mnogo te kisline v živč.

Reči smemo, da je vspah žetve večinoma odvisen od množine fosforove kisline v zemlji. Ker je pa te kisline zelo malo v zemlji je razumno, koliko si prst zboljšamo, ako gnojimo stakimi gnojivi. Superfosfat, ki ga prodaja trgovec Mulitsch v Gorici ima 16.2%, koščena moka I. vrste 28% in II vrste 17.5% fosforeve kisline. Opomniti je še, da imajo ta umetna gnojiva tudi nekoliko kalija in dušeca, kar njih vrednost še mnogo poveča. O umetnih gnojilih hočemo drugo pot natančneje pisati.

Gospodarske novice

(Proti driski pri teletih) — priporoča nek nemški živinozdravnik rabo salicilne kisline družene z taninom. Koj ko se pokaže driska ter se od teleta

loči kislno smrdeče blato se mu da zavžiti 1/2 kamiličnega čaja zmešanega z 1 gramom salicilne kisline in 1 gramom tanina. Če to ne pomaga poda se mu v nekaj urah isto zdravilo namešano z dvema gramami salicilne kisline in dvema gr. tanina. Pri tem se teletu dva ali tri dni opoldne materno mleko odtegne ter se mu ga tudi pozneje v polni meri ne pusti dokler ni popolnoma ozdravelo. Istočasno se tudi doječi kravi več dni primeša piči ali pijači po dva grama salicilne kisline. Ako se pa boleost začetkoma zanemarja ter je uže tako napredovala, da so nastopile uže bolečine v trebuhu in je telo postalo mrzlo, tedaj se imenovanemu zdravila primeša 10 kapljic opijeve tinkture, kar se večkrat ponavlja, tele se pa pokrije z gorko odejo. Vedno treba je na tej bolezn bolno tele ločiti od drugih, kajti bolezen je nalezljiva.

(Na slov. oddelku deželne kmetijske šole) oddaja se po nizki ceni še več sto drevesec in sicer jabolk, čespej, breskvic in ringló.

KMETIJSKO BERILO

spisal E. Kramer,

dobiva se

pri PATERNOLLI

v GORICI.

Naznanilo kmetovalcem.

Čast mi je naznanjati s tem, da imam v zalogi **koščeno gnojilno moko** (superfosfat) jako velike gnojilne vrednosti za deteljišča in senožeti, 100 Kilo po 11 gold. **Koščeno navadno moko** prve vrste sposobna za gnojenje k žitu, sirku itd. 100 kilo po 7 1/2.

Koščeno moko II vrste, sposobno za gnojenje v vinogradih in sadnih vrtilih 100 kilo po 7 gold.

Za dobro blago se daje porošstvo. Naročila sprejema Franc pl. Mulitsch, trgovec v Gorici.